

www.strik.rs

www.strik.rs

NASLOV ORIGINALA

Marta Dzido

Frajda

UREDNIKA

Ljubica Pupezin

Objavljivanje ove
knjige pomogao je
program „Kreativna Evropa“
Evropske unije

The European Commission support for the production of this publication does not constitute an endorsement of the contents which reflects the views only of the authors, and the Commission cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein.

Copyright © 2018 by Marta Dzido

Copyright © for the Polish edition 2018 Korporacja Ha!art

Copyright © 2021, Štrik, za srpski jezik

Sva prava zadržana. Nijedan deo ove knjige
ne sme se umnožavati ni u kom obliku bez prethodne
dozvole izdavača ili vlasnika izdavačkih prava.

MARTA ĐIDO

Uživanje

PREVELA S POLJSKOG

Mila Gavrilović

Beograd, 2021.

– Želim da pobijem sve i ostavim samo nas – rekao si.

Imala sam tada na sebi svetlu haljinu, laganu i lepršavu, sećaš se? Julsko veče u svom najboljem izdanju. Vazduh lepljiv. Curak znoja između grudi. Tvoje reči su mirisale na bugarsko vino, ili možda mađarsko, možda. Znam samo da je bilo crveno, jedno od onih jeftinijih, što su ih sebi mogli priuštiti ljudi koji nisu materijalno bogati.

Ali zato su bogati u potpuno drugom smislu.

– Želim samo nas – rekao si.

Nebo se natapalo rumenilom, sa ulica je isparavao dan. Lenjo se razlivao zalazak sunca. Jul, kad smo imali po dvadeset godina i kad nam je sve bilo na raspolaganju. Tvoj jezik je bio sladak, i nisi hteo da prestaneš. Još i još. Tada nije bilo važno da li je to ljubav i da li će trajati do sutra ili zauvek, i da li će se nastaviti. Bili smo sada i ovde. Noć je bila naša i navirala je samo za nas. Osećala sam vrelinu i vlažnost dok si vukao prst uz moju butinu.

Pobiti sve i ostaviti samo nas.

Sela sam ti u krilo, podvrnuo si mi haljinu. Izdaleka smo, verujem, delovali sasvim nevino, kao zaljubljeni par koji se

grli na klupi u parku. Osećala sam na vratu tvoj ubrzani dah. Pored nas je protrčala devojčica u jurnjavi za vevericom.

Možda ne bi trebalo? Šta ako nas neko vidi?

Stavila sam u usta tvoje prste.

Hajde da se sakrijemo.

– Uzbuđuje me kad se premišljaš, kad si tako smetena, nesigurna. Kad se željna i vrela zarumeniš, ovlažiš.

Sećaš se?

Zažmurila sam.

Sve... i samo bih nas ostavio.

– Želiš?

Uronio si ruku u moju kosu i blago je povukao.

Bilo je jasno šta se ne sme izgovoriti. Da postoje dve reči koje su nam zabranjene. Nikakvo „volim” i nikakvo „te”. Ništa što bi nas sputalo, vezalo, ograničilo. Da taj naš odnos, ta bliskost nikada ne sme da se pretvori u rutinu, kuću, ručkove, gorko kajanje, letovanja, renoviranje kupatila. Da ćemo samo na taj način opstati.

Ulazili smo u razne manje ili više ozbiljne veze, imali smo druge momke, druge devojke. Sećaš se? Nosio si me na rukama, a ja sam mirisala tvoj oznojeni vrat. Tada te je baš čekala jedna od onih nebrojenih, čija su imena nestala u nesećanju. Možda baš ona čiju sam mindušu pronašla u posteljini nakon što smo ti i ja vodili ljubav. Zelena, u obliku suze. Svetlucala je na jutarnjem suncu. Premeštala sam je s dlana na dlan, pravila njome senke na zidu.

Milovao si me po golom stomaku.

– Kakva je? – upitala sam.

Rekao si da lakira nokte na nogama u drečavocrveno i da joj je jezik hrapav kao mačji.

Prohujala je kao i sve druge. Nije me to naročito pogadalo, dok tebe i te kako jeste. Ponekad si mi iz čista mira, navodno u šali, ali ipak besno, prebacivao što me svi ti tipovi pohotno gledaju, da dobro znaš šta misle, šta im je na pameti.

Ja bih na to:

– Smiri se, šta ti je, neka gledaju, nek pipkaju, znaš da ću im se dati ako samo poželim.

Sećaš se?

I ti i ja smo išli svojim putem, navodno svako za sebe, ali u korak, tako da smo uvek, čak i nakon duge pauze, bili blizu. Ponekad si mi nedostajao, nekad sam se prepustala sopstvenim zbivanjima, u kojima nije bilo mesta za tebe. Znala sam da ćeš se vratiti. Da ćeš biti stalni refren.

Želela sam. Nisam želela. Beše to davno. Jednom davno u Poljskoj. U prigradskom naselju, u zgradi s toliko niskim plafonom da je svaka misao puštena iz glave udarala u njega, padala s treskom i razbijala se o pod. Lift je bio pokvaren, a na vratima, na papiru istrgnutom iz sveske, visilo je obaveštenje da ne radi zato što su ga ljudi zapišali.

Moji roditelji su otišli na plac, stan je bio mali i pretrpan knjigama, ali najzad smo bili sami. Mogli smo da vodimo ljubav u krevetu. Kao odrasli. Natenane i bez straha da će nas neko zateći.

Tada si rekao:

– Vidim nas zajedno za dvadeset-trideset godina. Ležimo ovako kao sada. Goli, raščupani, ti se zadovoljno smeškaš.

Odgovorila sam kroz smeh:

– A, ne. Nema šanse.

– Zašto?

– Zato što ću za dvadeset godina biti neko sasvim drugi. Neko koga nikad nećeš pronaći. A i ako me pronađeš, nećeš shvatiti da sam to ja...

– Prepoznaću te u šta god da te život preruši. Sreću te u neočekivanom trenutku i iznenadiću te. Reći ću: – Divno si sazrela, a i dalje si devojčica. – Oklevaćeš nakratko da li da se upustiš ili da ipak odeš, jer kako sad to, prošlo je toliko vremena. Glumićeš zbunjenost: – Pomešali ste me s nekim. – Upitaćeš: – Sigurni ste da se poznajemo? – A trenutak kasnije: – Da li smo nekada imali zadovoljstvo? – Sjaj u tvojim očima iznudiće odgovor: – O da, imali smo zadovoljstvo. I to ne jedno.

Među nama sladak naboj i neizvesnost šta dalje. Bićeš u crnoj elegantnoj haljini do kolena, s rajsferslusom na leđima. Prići ću ti i polako, nežno, otkopčaću taj rajsferslus.

Nisam bila sigurna da li da ozbiljno shvatim tvoje reči. U mom poimanju vremena i prostora nije postojao trenutak za dvadeset godina, a kamoli za trideset. Bila sam ovde i sada. Imala sam te u tom trenutku i nisam te želela u nekom drugom.

Bilo je to jedno od ono malo večeri koje traju večno.

Stajali smo na terasi. Videli smo kako se jedno za drugim gase svetla iza prozora. Pevuškala sam, a ti si prstima udarao o ogradu nervozni ritam. Noge su mi bile gole, osećala sam prijatnu svežinu. Zvezde su nam namigivale, i pomislila sam da možda tamo, na nebu zasutom srebrnim tačkicama, postoji isti takav par – devojka i momak, baš kao mi. Gledaju ka nama, vide nas na jednoj terasi među istovetnim betonskim desetospratnicama i čude se što i mi njima namigujemo.

A onda se vreme vrtoglavo ubrzalo. Već je svanulo. Izmigoljio si se misleći da još spavam. Bez pozdrava, tiho i bešumno, strčao si niz stepenice. Nisi se okrenuo. Nisi mogao znati da stojim na terasi, još topla od sna, da gledam kako odlaziš, da.

Ništa nisam želela. Nisam imala nikakva očekivanja. Pustila sam te, iako te nikada zapravo nisam ni držala.

Možda si se uplašio sopstvenih reči o tebi i meni za tri-deset godina. Možda nisi želeo mene da uplašiš mislima koje sežu tako daleko u budućnost. Možda je upravo to bio savršen trenutak da prekineš, da se povučesh, pre nego što... Da pobegneš samo da ne bi zaglavio u slepoj ulici, da se ne bi prenuo u trenutku u kom se više ne može na-trag.

Kako si mogao znati da te gledam kad se nisi okrenuo?

Otputovao si narednog dana. Ja sam ostala. Opet smo pošli različitim putevima. Svako za sebe i u korak. Nisi mi nedostajao. Nisam želela da mi nedostaješ.

Igrala sam se drugih igara, s drugima sam se zabavljala na druge načine. Nakon nekog vremena stiglo je pismo. Tri strane strastvene izjave skrivene između redova. Tri strane silovite kao cunami. Potonula sam. Ležala sam otupela i bez daha satima, danima, nedeljama. Vezao si me tom izjavom. Učinio si ono što smo se dogovorili da nikada jedno drugom ne učinimo. Dve reči koje nismo smeli da izgovorimo. Nikakvog „te” i nikakvog „volim” nije bilo na te tri strane, ali sve druge reči vrištale su upravo o tome. Sakrila sam tvoje pismo negde duboko i odlučila da zaboravim.

Dok sam ja zaboravljala, ti si sedeo na trotoaru jednog od toplijih južnoevropskih gradova i pio vino iz tetrapacka, neko je lupao u doboš, a ti si bljuvao vatru i vrteo se u ritmu. Zveckali su novčići. Mešali se jezici: španski, portugalski, ruski, engleski, italijanski. Svako ko bi se osmehnuo, odmah je postajao najbolji ortak, prijatelj za jednu noć. Pivo, vino, votka, džez. – *Te quiero mucho* – šaputao si na uvo privlačnim i voljnim devojkama. Zatvarao si oči, ali nešto je tu nedostajalo. Dobro si znao šta.

Neprestano je trajala vrela letnja noć.

Brao si negde neke jagode. Slikao si i prodavao na ulici slike. Uveče si plesao s vatrom i dopuštao da te ponese muzika.

Hladnom picom hranio si pacove kod Notr Dama. Posmatrao si kako se u jezercetu reflektuje Sagrada familija, a kad bi bacio kamenčić, građevina bi zanjihala bedrima i zaplesala. Postavio si šator između jezera i plaže Haliku-

nas, svakog jutra si iskopavao novčiće iz peska, a kada bi nakupio dovoljno, odlazio si u bar za surfere i naručivao mohito. Upoznao si goste koji su poletali paraglajderom s nasipa. I ti si skakao s njima. Ustopirao si polu-Finca, koji je pravio kuću od slame.

Na buvljoj pijaci neki muškarac je pokušao da ti proda figuricu Lesija bez ušiju, ofucani krzneni kaput i kaleidoskop. Uzeo si kaleidoskop, ali ispao ti je dok si sumanuto jurcao po lučkom arapskom gradu u kom se deset godina ranije skrivao jedan čuveni pisac nakon što se sa ženom neuspešno igrao Viljema Tela. Želeo si da posetiš hotel u kom je vegetirao, ali si zalutao. Šaputali su ti po uličicama „ašiš, „ašiš”, ali nisi to tražio.

Nisi to.

Kupio si kartu i krenuo dalje na jug. Autobus se vukao po pesku dan i noć. Povremeno si gledao kroz prozor i poput fatamorgane priviđali su ti se ili devojka s pustinj-skom lisicom u rukama ili ovnovi obliveni krvlju, obešeni za noge. Jedanput si primetio ogroman kostur, možda kamile, možda slona, možda dinosaurusu. Na suncu koje prži sve je bilo moguće, a ujedno i nerealno. Autobus je jurio, povremeno bi se zaustavio pored tezge gde je moglo da se kupi nešto što je ličilo na ražnjić od pacova i gde su služili vreo, zaslađen čaj od nane. – Šukran, šukran – govorio si, i to je sve što si znao da kažeš na tom stranom jeziku zmijolikih linija, krivina, serpentina. Meštani su klimali glavom i nije bilo jasno da li razumeju ili samo klimaju. Četrdeset stepeni u hladu. Autobus se zaustavio.

Neko ti je objasnio da dalje nećeš moći, jer tamo počinje sporna teritorija – Zapadna Sahara. Neformalna granica. Govorio je na francuskom i bio manje-više tvojih godina. Rođak njegovog strica ili stric njegovog rođaka drži hostel. Veri gud prajs for ju, maj frend. Krenuli ste uskom uličicom, pa prešli u još užu, levo iza ćoška i kroz mračni prolaz. Tamo si odseo. U sobi zelenih zidova, na prljavom, sivkastom dušekuu.

Ujutru na plaži na okeanu pesak je bio svetao i sitan kao nikad do tada. Na udaljenoj dini primetio si maleni avion, minijaturnu repliku, i tablu s natpisom da je upravo tu Antoan de Sent Egziperi napisao *Malog princa*.

Tada si se prisetio:

Postaješ zauvek odgovoran za ono što si pripitomio.

Otrčao si u hostel. Upitao si da li imaju telefon. Jer moraš hitno da pozoveš. Broj koji si znao napamet, jer se dobro rimovao, jer si znao da s druge strane žice, hiljade kilometara severoistočno, iza mora, u pustinji od betonskih desetospratnica postoji stančić na šestom spratu, a u njemu crvena slušalica i glas koji će ti reći: – Sigurno me nećeš naći za dvadeset godina, a čak i ako me nađeš, nećeš me prepoznati.

Neko ti je dugo i zbrkano objašnjavao kako da stigneš do pošte. Pojurio si tamo. Gledali su te kao ludaka, u tom pospanom gradiću retko ko je tako jurcao. Neka gledaju.

Toliko si želeo u tom trenutku da čuješ „halo”. Hteo si da kažeš: – Kako se radujem što te čujem. Glas ti je tako

sladak. Kao med. – I da, umesto odgovora, začuješ smeh. Uпитao bi, trudeći se iz sve snage da zvučiš ozbiljno:

– Imaš li sada nekog dečka?

A ja bih odgovorila lenjo, otegnuto:

– Trenutno nemam.

Ti bi na to:

– A da li želiš?

I trenutak kasnije. Nesigurno. Šapatom:

– Da li želiš... mene?

Ništa od toga. Telefon nije radio. Nije bilo signala. Spustio si slušalicu i ponovo je podigao kao u transu. Muškarac u pošti nije shvatao šta pokušavaš. Na kraju je pobesneo i jezikom punim krivina i prepreka, s navodno četiri različita glasa „h” objasnio da ne možeš da pozoveš jer je telefon pokvaren. Čitava ta grdnja zvučala je manje-više kao „hala, alah, ala, halah i allah”, a možda čak i „akbar”. Gluvonema slušalica je tužno visila i klatila se blago i ritmično. Srce je udaralo brzo, na dva: jednom na jug, jednom na severoistok.

Sećaš se? Ono što si pripitomio.

Bilo je to u vreme pre dometa i rominga, pre *free wi-fi*-ja, pre neograničenog LTE, pre sve te tehnologije koja ti, umesto da ispisuješ suviše reči, nudi mogućnost da pošalješ snep. Danas bi možda napravio selfi s turbanom na glavi, označio bi koordinate 27° 56' N, 12° 55' E i lokaciju – *Tarfaya, Morocco*. A ja bih petnaest minuta kasnije lajkovala. Znao bi da znam. A ja bih znala da želiš. Ne bi čeznuo, ne

bi osetio onu nesigurnost, ne bi se dvoumio. Otvorio bi moj My Story xD, video bi šta sam jela, gde sam izašla, s kim sam se slikala.

No tada...

U pustinjском delirijumu, u afričkoj vrelini, na suncu koje prži zemlju maltene pod pravim uglom, olovkom si, na papiru, ispisao tri stranice ljubavne ispovesti. Zalepio markicu, ubacio u sanduče.

I istog popodneva počeo da se kaješ.

Ali desilo se i šta je – tu je. Danas se za to kaže: „*You only live once*”, u skraćenoj varijanti „*yolo*”. Jednom se živi, i zato ne razmišljaj više o tome. Poslato.

Na trenutak si pomislio da napišeš drugo pismo u kom me moliš da ne pročitam ono prvo, a ukoliko ga pročitam, da ga zaboravim. Ali nisi ga napisao jer te je tvoj vršnjak gudprajnsforjumajfriend, čijeg strica rođak drži hostel, odveo u bar gde je svirala muzika, pušili ste hašiš, a ispod plafona, zatočena u malenom kavezu, nalazila se šarena ptičica. I pevala.

Ujutru ti je brujalo u glavi. Potrčao si da uskočiš u okean, i tada ti je palo na pamet da će pismo koje si mi dan ranije poslao najverovatnije zalutati. Utuvio si sebi to samoispunjavajuće proročanstvo, poverovao u njega i povrh svega si sam sebi potvrdio da je tačno, jer – je li – što više u nešto veruješ, verovatnije je da će se dogoditi.

Hodao si plažom moker i slan. Devojčice u hidžabu igrale su petank u školskom dvorištu. Stidljivo su bacale pogled ka tebi. Skrenuo si u uzanu uličicu, zatim u jednu

još užu, pokupio svoj ranac iz hostela, ušao u autobus i krenuo u suprotnom pravcu, na sever. Ubrzo si zaspao i sanjao kako si sa svakim kilometrom sve bliže meni.

To je bilo davno, pa kao da nije ni bilo, u vreme dok su ljudi još pisali jedni drugima pisma olovkom. U vreme kada je film za foto-aparat imao 36 snimaka, u vreme audio-kaseta.

Čitala sam tvoje pismo sto puta, reč po reč, rečenicu po rečenicu, sve dok ga nisam naučila napamet. Govorila sam tada sebi: dosta je bilo. Ne vraćaj se. Previše patim, ne želim više. A samo sam te želela još jače. Još više.

Čitala sam tvoje pismo sto puta i nijednom nisam uspeła da ti odgovorim.

Vratio si se onda kada te više nisam čekala. A možda je to bila samo iluzija da si se vratio. Ili je iluzija bila da te nisam čekala.

Pretvarali smo se da se ništa nije desilo, da nije bilo nikakvog pisma.

Sedeli smo na vlažnoj travi, noć je mirisala, nebom je ka nama proletela kometa. Smak sveta je bio najavljen za nekoliko meseci, i sve je ukazivalo da će zaista biti. Mi nismo davali pet para na to. Mala kola, Velika kola, ti, ja, mladić s kojim sam se tada viđala, devojka koju si doveo i koja je pričala bez prestanka, a kad bi nakratko začutala, gurala je u usta pramen svetle kose. Smejala se glasno, a mladić s kojim sam tada bila stavio mi je do znanja da ga